

HORVÁTH LÁSZLÓ

Parlamenti választások Szerbiában, Montenegróban és Macedóniában

A 2016-os esztendő meghatározó volt az egész Nyugat-Balkán számára, hiszen a régió három államában is parlamenti választásokat tartottak. Szerbiában és Montenegróban egyaránt az Európai Unióhoz való csatlakozást támogató politikai erők kaptak ismételt felhatalmazást a kormányzásra, és Macedóniában is Európa-barát kormány alakulhat, mivel a parlamentbe jutott pártok mindegyike integrációpárti. A választások eredményeinek tükrében továbbra is a regionális megbékélés, a jószomszédi együttműködés és a gazdasági kormányzás lesznek a kormányzati cselekvés meghatározó elemei, mely egyaránt szolgálja a régió egészének a fejlődését és stabilitását. Rendkívül fontos ez akkor, amikor a közelmúltban újbóli igazolást nyert az az állítás, hogy a térség egyes államainak belső és külső békéje továbbra is rendkívül törekeny, s hogy külső támogatás nélkül csak nehezen fenntartható. A választások eredményei és eseményei bebizonyították azt is, hogy nem mindenki számára kívánatos a jelenlegi haladási irány. Az Európai Unió válságából, a csatlakozási tárgyalások változó dinamikájából és az átalakuló világrendből eredő bizonytalanságok is közrejátszottak abban, hogy a tárgyalat államok lakosságának körében újabb népszerűségvesztésen esett át a nemzetközi szervezet. Egyértelművé vált, hogy amennyiben az Európai Unió rövid időn belül nem rendezi sorait és nem teszi magát vonzóbbá és a súlyának megfelelően láthatóvá a térség államaiban, félő, hogy egyéb forgatókönyvek is valós támogatást nyerhetnek. Az idei esztendő egyaránt meghatározó az EU és a Nyugat-Balkán számára, hiszen Németországban szövetségi, Franciaországban pedig elnökválasztást tartanak.

A 2016-os esztendőben, a Nyugat-Balkán több államában is parlamenti választásokat rendeztek. Áprilisban Szerbiában, októberben Montenegróban, decemberben pedig Macedóniában dönthettek a választásra jogosultak az új parlamentek összetételéről.¹ Jugoszlávia nehézségektől cseppet sem mentes felbomlási folyamatában e három állam volt az, amelyeknek sikerült békében lezárni a korábbi évek „szorosabb együttműködését”, majd megválni egymástól. Az egykori délszláv tagállamok közül Montenegró bizonyult Belgrád vonatkozásában a leghűségesebbnek. Az ország egészen a 2006 júniusában kikiáltott függetlenségéig

¹ Bizonyos szakirodalmak Horvátországot is a Nyugat-Balkán államok közé sorolják, ahol 2016. szeptember 11-én tartottak előrehozott parlamenti választásokat. Horvátország 2013. július 1-i Európai Unióhoz való csatlakozását követően alapvetően kikerült ebből a politikai térfogalom-ból, amely először 1998 decemberében jelent meg az Európai Tanács bécsi nyilatkozatában.

a legszorosabb kapcsolatot tartotta fent a fővárossal. A dezintegrációs folyamat elindulását követően 1992. április 27-től Jugoszláv Szövetségi Köztársaság, majd 2003. február 4-től Szerbia és Montenegró néven alkotott a két entitás államközösséget. Macedónia ezzel ellentétben már az elsők között szinte „észrevétlenül” távozott a föderációból. A történelme során először 1944–1945-ben² Jugoszlávián belül részleges önállóságot kapó tagállam függetlenségét az 1991. szeptember 8-án megrendezett eredményes népszavazást követően, 1991. november 20-án kiáltotta ki, nyerte el.

1. Előzmények

Egyik, az elemzés tárgyát képező balkáni állam esetében sem jelenthetjük ki teljes mértékben azt, hogy egy kiegyensúlyozott négyéves parlamenti ciklus előzte volna meg a szóban forgó választásokat. Szerbiában két év elteltével – eltérő indokkal ugyan – adódott lehetősége a választópolgároknak ismét, hogy a szavazóurnák elé járuljanak. A másik két tárgyalta államban tapasztalt belpolitikai feszültséghez hasonló itt nem volt érzékelhető, de a magas népszerűségi mutatók ismeretében úgy döntött a vezető kormánypart, hogy meghosszabbítja mandátumát és előrehozott választásokat ír ki. A korábbi választásokhoz hasonlóan, most is számos rendellenesség történt a választások során, amelyek azonban eltörpülnek az elemzésben tárgyalta másik két országgal összehasonlítva.

Montenegróban, igaz, egy teljes négyéves parlamenti ciklust követően tartottak választásokat, a kormány csak komoly kompromisszumok árán tudta kitölteni megbízatását. 2016. január 27-én a kormányzó Szocialisták Demokratikus Pártja kezdeményezésére tartott bizalmi szavazás során, előzetes megállapodás alapján a parlamenti ellenzék egy része is támogatta – egy miniszterelnök-helyettesi, négy miniszteri, parlamenti elnöki és közigazgatási helyekért cserébe – annak az őszi választásokig történő hivatalban maradását.³

A macedón választásokat rendkívül mély és elhúzódó válság előzte meg, amely a 2014. áprilisi választások után vette kezdetét. A választásokat követően az ellenzéki Macedón Szociáldemokrata Szövetség (SZDSZM) a választások elcsalásával vádolta meg a győztes Nikola Gruevszkit, a Belső Macedón Forradalmi Szervezet (VMRO) elnökét, valamint a mögötte álló jobboldali koalíciót és bojkottálta a parlamenti munkában való részvételt. A pattanásig feszült helyzetet fokozta, hogy 2015 elején a miniszterelnök államcsínkísérlettel gyanúsította meg az SZDSZM elnökét, Zoran Zaevet. A baloldali pártelnök ezt követően nyilvánosságra hozta Gruevszki és kormánya tagjainak illegáli-

² JUHÁSZ József: *Volt egyszer egy Jugoszlávia* (Budapest: Aula 1999) 123.

³ A bizalmi szavazást az indokolta, hogy két vezető kormánypart között a viszony megromlott.

san lehallgatott telefonbeszélgetéseit. A hangfelvételek a szociáldemokraták szerint azt hivatottak bizonyítani, hogy a kormánykoalíció több választás alkalmával is csalással jutott előnyhöz, valamint hogy el kívánta tussolni a nyomozást egy a rendőrök által megölt 22 éves fiatalember esetében. Az ellenzék vádpontjai között szerepelt továbbá, hogy megközelítőleg húszezer személyt (köztük politikusok, bírák, rendőrök) hallgattak le törvényellenesen. A hangfelvételek nyilvánosságra kerülése után kormányellenes tömegtüntetések sorozata vette kezdetét Szkopjében. A belpolitikai válságból való kilábalás mérőföldkövének számított a négy fő párt⁴ között az Európai Unió közvetítésével 2015. június 2-án⁵ létrejött Przsinói Megállapodás.⁶ A helyzet konszolidálását volt hivatott elősegíteni az Európai Bizottság által kiadott Sürgős Reform Prioritások⁷ című dokumentum is. A Przsinói Megállapodásban foglaltaknak megfelelően az SZDSZM parlamentbe való visszatérése után 2015 októberében megalakult a közös VMRO-SZDSZM, ún. Przsinói Kormány. A megállapodások és reformkísérletek ellenére, megfelelő feltételek hiányában a Przsinói Megállapodás Kiegészítő Jegyzőkönyvében⁸ előrelátott – a parlament 2016. februári feloszlatását követően – 2016. április 24-i időpontban nem sikerült az előrehozott választásokat megtartani. A május 18-i alkotmánybíró-sági döntésnek köszönhetően, amely megsemmisítette a parlament feloszlatását kimondó határozatot, újból összeülhetett a parlament. A törvényhozó testület első számú intézkedései között semmisítette meg az időközben újabb négypárti megegyezésben rögzített 2016. június 5-i választási időpontot. Az SZDSZM kormánytagok lemondásával pedig visszaállt a VMRO-DPMNE-

⁴ Belső Macedón Forradalmi Szervezet – Macedón Nemzeti Egység Demokratikus Pártja (VMRO-DPMNE) jobboldali kormánypárt; Macedón Szociáldemokrata Szövetség (SZDSZM) baloldali ellenzéki párt; Demokratikus Unió az Integrációért (DUI) albán kormánypárt; Albánok Demokratikus Pártja ellenzéki párt.

⁵ Európai Számvevőszék (különjelentés): Az adminisztratív kapacitás erősítése Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaságban: kevés haladás nehéz körülmények között (Luxemburg: Európai Unió 2016) 10.

⁶ A Megállapodás és a hozzá kapcsolódó Kiegészítő Jegyzőkönyv a demokratikus értékek melletti elköteleződést, az ország érdekeinek és az euro-atlanti integrációnak a pártérdekek elé való helyezését rögzíti. Előírja a szabad és tisztességes választások megtartását, az ellenzéki SZDSZM parlamentbe való visszatérését és kormányba történő bevonását, a teljes autonómiával rendelkező Különleges Ügyészi Hivatal felállítását a lehallgatási botrány kivizsgálása céljából. Értelmében az SZDSZM elnökletével parlamenti bizottság alakul a lehallgatási botrány kivizsgálására, továbbá az Állami Választási Bizottság összetétele a felülvizsgálatot követően módosul. A választói névjegyzék az EBESZ/ODIHR javaslatai alapján felülvizsgálatra kerül, valamint előrehozott választásokat tartanak 2016. április 24-én (Agreement, 2 June 2015).

⁷ A dokumentum öt fő területet határoz meg: Jogállamiság és igazságszolgáltatás; A közigazgatás depolitizálása; Választási reform; A parlament működéssel és munkájának ütemezésével foglalkozó 2013-as Vizsgálóbizottság javaslatainak végrehajtása; Média: A véleménynyilvánítás szabadsága (European Commission, Neighbourhood and Enlargement Negotiations: Urgent Reform Priorities for the Former Yugoslav Republic of Macedonia, June 2015).

⁸ Statement by Commissioner Hahn and MEPs Vajgl, Howitt, and Kukan: Agreement in Skopje to overcome political crisis (European Commission – Statement, Skopje 15 July 2015).

DUI kormánykoalíció. A helyzetet bonyolította, hogy Ivanov államfő áprilisban összesen 56, a lehallgatási botrányban érintett magas rangú ellenzéki és kormánypárti képviselőt részesített elnöki kegyelemben. Szembesülve azonban döntése következményeivel, a tömegtüntetésekkel és zavargásokkal, részben nemzetközi, részben pedig ellenzéki nyomásra június 6-án visszavonta az amnesztiát, a négy fő párt pedig 2016. július 20-án újabb Megállapodást kötött.⁹ A Megállapodás tartalmában elért előrehaladást a pártok az értékelésre előrelátott augusztus 31-i időpontig elégségesnek ítélték és az előrehozott parlamenti választások időpontját 2016. december 11-ben határozták meg. Szeptember 2-án a Przsinoi Megállapodás mintájára 100 nappal a választások előtt az SZDSZM részvételével új kormány alakult, október 17-én pedig a képviselők egyhangú döntése mellett feloszlatta magát a parlament.

2.1. Köztársasági szintű választások Szerbiában

A szerbiai többpártrendszer 1990-es bevezetése óta¹⁰ az ideiglenes volt a tizenegyedik rendes és a hetedik előrehozott¹¹ köztársasági parlamenti választás. Jelenleg 6 739 441 választópolgár rendelkezett szavazati joggal, melyből 3 778 923 vett részt a szavazáson. A választási részvétel aránya 56,07%-os volt,¹² magasabb, mint a 2014-es 53,09%.¹³ Az érvénytelen szavazatok száma 107 906 (2,86%).¹⁴

Amíg Szerbiában 1990 és 1992 között kétfordulós többségi rendszerben történt a parlamenti képviselők megválasztása, addig 1992-től egészen napjainkig arányos választási rendszerben, egy fordulóban választják meg a népképviselőket úgy, hogy 2000 óta az egész ország területét egy választókerületnek tekintik.¹⁵ Minden párt (szövetség) egyetlen zárt listát indíthat, amelyen sorrendben minden három jelölt közül (első három hely, második három hely és így a lista végéig) legalább egynek ahhoz a nemhez tartóznak kell lennie, amely kevésbé képviselt a listán.¹⁶ A mandátumok elosztásánál

⁹ A Megállapodás a következő hat fejezetből állt: Választói névjegyzék; Média; Az előrehaladás értékelése augusztus 31-ig; A választások előtti kormány összetétele és a választások napja; A Különleges Államügyész munkájának támogatása; Reformok [Agreement between the four political parties 20 July 2016 (20/07/2016)].

¹⁰ A tanulmány szerbiai választási eredményeket bemutató része nagy részben megegyezik a szerző Kisebbségi Szemle második számában megjelent tanulmányának vonatkozó részével. A Kisebbségi Szemle-ben megjelent írás nemzetpolitikai szempontok alapján, részletekbe menően feldolgozza a köztársasági parlamenti választásokkal egy időben tartott tartományi és helyi önkormányzati választásokat is.

¹¹ 1992, 1993, 2000, 2003, 2008, 2014, 2016 (a szerző egyéni gyűjtése).

¹² Lásd: www.novosti.rs/vesti/naslovnal/politika/aktuelno.289.html:603886-RIK-objavio-konacne-rezultate-izbora-u-Skupstini-predstavnici-12-lista

¹³ Ld. www.rik.parlament.gov.rs/latinical/arhiva-izbori-za-narodne-poslanike-2014.php

¹⁴ Ld. www.rik.parlament.gov.rs/latinical/arhiva-sednice-2016.php

¹⁵ SZABÓ Zsolt: *A Nyugat-Balkán parlamentjei* (Budapest: Gondolat 2016) 57.

¹⁶ A népképviselők megválasztásáról szóló törvény 40a. szakasz 1. bekezdés (18/2004).

a D'Hondt-formulát használják, a bejutáshoz pedig az 5%-os küszöb elérése szükséges. A listaállításhoz tízezer érvényes aláírást kell összegyűjteni. A régió egyes országainak politikai rendszereivel való összehasonlítás során azt látjuk, hogy a szlovén,¹⁷ a horvát, a koszovói, illetve a román¹⁸ gyakorlatól eltérően a szerb választási rendszer nem ismeri a garantált kisebbségi parlamenti hely intézményét. Kedvezőbb azonban a szlovák, a cseh és az ukrán gyakorlatnál, ahol a kisebbségek kedvezményes bejutása a törvényhozáshoz semmilyen formában sem biztosított.¹⁹ Szerbiában a nemzeti kisebbségek parlamenti mandátumainak a kiosztásánál a Képviselők megválasztásáról szóló törvényt (35/2000-es) módosító törvény tizenharmadik szakaszának rendelkezése alapján járnak el. A módosítás szerint a Képviselők megválasztásáról szóló törvény nyolcvanegyedik szakasza három bekezdéssel bővült, mely módosításnak köszönhetően a kisebbségek számára a parlamentbe jutáshoz 2004 óta – részben hasonlóan a lengyel mintához – nem szükséges az 5%-os küszöb elérése.²⁰ Helyette úgynevezett természetes küszöb (ennek értelmében egy kisebbségi mandátumhoz szükséges szavazatszámot úgy kapjuk meg, hogy a mandátumot eredményező szavazatok összegét elosztjuk a kiosztható mandátumok számával) biztosítja a nemzeti kisebbségek parlamentbe jutását.

2016. április 24-én a 250 parlamenti helyért húsz lista (párt vagy pártszövetség) 3270 jelöltje versenyzett, az eredmények pedig közel az előzetes közvélemény-kutatásoknak megfelelően alakultak.²¹ Ezennel a húsz formációból tizenkettő jutott be a parlamentbe, így a társadalom törésvonalait a korábbinál pontosabban, szélesebben reprezentáló Népképviselőház alakulhatott (2014-ben tizenkilenc induló, hét bejutó). A 2014-es választások tükrében, annak ellenére, hogy továbbra is a dobogó első két helyét 131 mandátummal a Szerb Haladó Párt (SZHP) által indított lista (2014-ben 158) és 29 mandátummal a Szerb Szocialista Párt (SZSZP) által indított lista (2014-ben 44) foglalta el, mindketten jelentős visszaesséssel zárták a választásokat (az SZHP lista 28, az SZSZP lista pedig 15 mandátumot veszített). A 2008–2012 közötti parlamenti ciklus után 22 mandátummal ismét visszakerült a képviselőházba az SZRP, melynek vezérének (2003-ban önként feladta magát) 2014-ben rossz egészségügyi állapotára való tekintettel helyezte ideiglenesen szabadlábra a hágai Nemzetközi Törvényszék

¹⁷ GYÖRI SZABÓ Róbert: „A szlovéniai magyar és olasz kisebbség autonómiaja, politikai képviselete” in SZARKA László – KÁNTOR Zoltán – MAJTÉNYI Balázs – VÍZI Balázs (szerk.): *Nemzetfogalmak és etnopolitikai modellek Kelet-Közép-Európában* (Budapest: Gondolat 2007) 311.

¹⁸ CSAPÓ Zsuzsanna: „A kisebbségek parlamenti képviseletének kérdése az »Új Alkotmány« küszöbén” *Kül-Világ* 2011/1–2. 88, 92.

¹⁹ Lásd uo. 95.

²⁰ A népképviselők megválasztásáról szóló törvény 81. szakasz 2. bekezdés (18/2004).

²¹ Ld. www.vajma.info/cikk/szerbia/23518/Kozvelemeny-kutatas-Az-SNS-tamogatottsaga-toretlen.html

(ICTY),²² amely 2016. március 16-án kelt ítéletében²³ az ellene korábban felhozott vádpontok mindegyike alól felmentette az SZRP elnökét. Ivica Dačić miniszterelnök (2012–2014) egykori gazdasági minisztere Saša Radulović – aki gazdasági reformelképzeléseinek támogatatlansága miatt négy hónap után lemondott tisztségéről²⁴ – a 2014-es előrehozott választásokon a Saša Radulović – „Elég volt” nevet viselő saját pártlistát indította –, sikertelenül. A formáció a 2016. április 24-i választásokon 16 mandátumra tett szert. Az egészen a 2012-es választásokig országos, tartományi és helyi önkormányzati szinten is meghatározó az egykori pártalapító és miniszterelnök Zoran Đinđić politikai örökségét képviselő DP támogatottsága a korábban már említett párton belüli látványos feszültségek (többszöri pártszakadás) és a korrupciós botrányok miatt tovább csökkent, így ők is 16 mandátumot nyertek (2014-ben 19). A Dveri és az SZDP a 2014-es választásokon külön indultak, de mivel egyikük sem jutott be a parlamentbe (Dveri 3,58%, SZDP 4,24%), most a közös indulás mellett döntve együtt 13 mandátumot szereztek. Új visszatérő a parlamentbe a Liberális Demokratata Párt (LDP), mely a Szociáldemokrata Párttal (SZP) (Boris Tadić korábbi Új Demokratata Pártja), és a Vajdasági Szociáldemokrata Ligával (VSZL) közös listán szintén 13 mandátumot nyert.

A köztársasági választásokon öt kisebbségi lista is mandátumot szerzett. A legnagyobb vajdasági magyar párt a Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ) négy, a Szandzsáki Bosnyákok Demokratikus Közössége (SZBDK) és a Szandzsáki Demokratikus Akciópárt (SZDA) két-két, a Zöld Párt (ZP) egy és a Demokratikus Cselekvés Pártja (DCSP) is egy mandátumot nyert.

1. táblázat: A 2014-es és 2016-os köztársasági parlamenti választások eredményeinek összehasonlítása²⁵

Párt	2014 mandátum	2016 mandátum	%	Szavazatszám
Szerb Haladó Párt	158	131	48,25	1 823 147
Szerb Szocialista Párt	44	29	10,95	413 770
Szerb Radikális Párt	–	22	8,1	306 052
Saša Radulović – Elég volt	–	16	6,02	227 626
Demokrata Párt	19	16	6,02	227 589
Dveri – Szerbiai Demokratata Párt	–	13	5,04	190 530

²² International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (a volt Jugoszlávia területén elkövetett háborús bűnöket vizsgáló nemzetközi törvényszék).

²³ Ld. www.vajma.info/cikk/szerbia/23473/A-hagai-torvenyszek-minden-vadpont-alol-felmentette-Vojislav-Seselj.html

²⁴ Ld. www.vajma.info/cikk/szerbia/19931/Lemondott-Sasa-Radulovic-gazdasagi-miniszter.html

²⁵ A táblázatokban a pártok hagyományos nevét használom, nem pedig az induló listák nevét, ahogyan a Köztársasági/Állami Választási Bizottságok honlapján szerepelnek. A mandátumot nem nyert pártokat, a rájuk leadott szavazatok számát és annak százalékarányát nem tüntettem fel.

Párt	2014 mandátum	2016 mandátum	%	Szavazatszám
Szociáldemokrata Párt – Vajdasági Szociáldemokrata Liga – Liberális Demokrata Párt	18	13	5,02	189 564
Vajdasági Magyar Szövetség	6	4	1,52	56 620
Szandzsáki Bosnyákok Demokratikus Közössége	–	2	0,86	32 526
Szandzsáki Demokratikus Akciópárt	3	2	0,80	30 092
Zöld Párt	–	1	0,63	23 890
Demokratikus Cselekvés Pártja	2	1	0,43	16 262
Összesen	250	250	93,64	3 537 668

2.2. Kormányalakítás

A köztársasági parlament 2016. június 3-án tartotta alakuló ülését, elnöke a korábbi kétéves időszakhoz hasonlóan Maja Gojković – 2004 és 2008 között, akkor még az SZRP színeiben Újvidék város történelmének első és ez idáig egyetlen női polgármestere²⁶ – lett. A parlamentbe bejutott listák képviselőivel folytatott megbeszélések követően Tomislav Nikolić államfő május végén a legtöbb mandátumot szerzett lista vezetőjét, a Szerb Haladó Párt elnökét kérte fel kormányalakításra. Hosszas tárgyalássorozatot követően az SZSZP és a VMSZ²⁷ kapott meghívást a kormányba, amit mindkét lista elfogadott. A kormány augusztus 11-én alakult meg, melyet továbbra is Aleksandar Vučić SZHP-elnök vezet. Négy miniszterelnök-helyettessel, tizenhat miniszterrel (a külügy-, a belügy-, az építésügyi, a kereskedelmi, a munkaügyi, az energetikai, a védelmi és pénzügyminiszterek személye megegyezik a korábbival) valamint három tárca nélküli miniszterrel (az EU-integrációért felelős tárca nélküli miniszter maradt) végzi feladatait. A kormányfő augusztus 9-én ismertetett expozéjában a kormány prioritásait tíz pontban foglalta össze.²⁸ A jövőben a szerb államvezetés elsődleges céljai között továbbra is az EU-integráció és az ezzel összefüggő kérdések, a makrogazdasági stabilitás, a munkakörnyezet és a közigazgatás hatékonyságának javítása, a vidékfejlesztés, az infrastruktúrafejlesztés, az oktatás reformja, az egészségügy, az emberi jogok

²⁶ Ld. www.rts.rs/page/stories/sr/story/9/politika/1581054/maja-gojkovic-predsednica-skupstine.html

²⁷ A párt államtitkári pozíciókon keresztül vett részt a kormányban. Vickó Ferenc egészségügyi, Vicsek Annamária oktatási, Kern Imre infrastrukturális, Juhász Attila pedig mezőgazdasági államtitkár.

²⁸ Ld. beograd.sns.org.rs/lat/novosti/vesti/aleksandar-vucic-program-vlade-republike-srbije

(kisebbségi jogok és a migráció külön alfejezetet képeznek) és a demográfia, a klímaváltozás, valamint a bűnözés és a korrupcióellenes harc szerepeltek.

3.1. Parlamenti választások Montenegróban

A montenegrói többpártrendszer 1990-es bevezetése óta az idei volt a tizedik,²⁹ a függetlenség deklarálása óta pedig a harmadik köztársasági szintű választás. Jelenleg 528 817 választópolgár rendelkezett szavazati joggal, melyből 388 220 vett részt a választáson. A választási részvétel aránya 73,41%-os volt, magasabb, mint a 2012-es 70,56%.³⁰ Az érvénytelen szavazatok száma 5513.³¹

A montenegrói választási rendszer, a választások folyamata, a kiosztható mandátumok száma, a választási kerületek száma és a parlamentbe jutási küszöb gyakran változott az elmúlt két és fél évtizedben.³² Jelenleg a parlamenti képviselők megválasztása arányos választási rendszerben, egy fordulóban történik, ahol az egész ország területét egy választókerületnek tekintik. Minden párt (szövetség) egyetlen zárt lista indítására jogosult, amelyen sorrendben minden negyedik jelölt közül (első négy hely, második négy hely és így a lista végéig) legalább egynek ahhoz a nemhez tartóznak kell lennie, amely kevésbé képviselt a listán.³³ A listaállításhoz a választásra jogosultak legalább 0,8%-os támogatását rögzíti a törvény. Nemzeti kisebbségi párt, vagy egyesület által állított lista indulásához országos szinten ezer választópolgár támogató aláírása szükséges. Azon nemzeti kisebbség, mely a legutolsó népszámlálás szerint a lakosság legkevesebb 2%-át alkotta, háromszáz aláírással tud listát indítani.³⁴ A mandátumok elosztásánál a D'Hondt-formulát használják, a parlamentbe való bejutáshoz pedig a 3%-os küszöb elérése szükséges. A nemzeti kisebbségek esetében, ha egyetlen lista sem éri el a 3%-ot, de egyenként mindannyian elérik a 0,7%-ot, akkor mint egy nagy közös lista vesznek rész a mandátumelosztásban és legfeljebb három mandátumot kaphatnak, azzal a feltétellel, ha e kisebbségek nem haladják meg a választókerület lakosságának 15%-át. A horvát nemzeti közösség számára a választási törvény

²⁹ 1990, 1992, 1996, 1998, 2001, 2002, 2006, 2009, 2012, 2016 (a szerző egyéni gyűjtése).

³⁰ Ld. www.ipu.org/parline-e/reports/arcl/2385_12.htm

³¹ Ld. dik.co.me/kategorija-dokumenta/rezultati/

³² Vlado Dedović-Zlatko Vujović: „Izborni sistem u Crnoj Gori” in Vladimir Goati-Srdan Darmanović (szerk.): *Izborni i partijski sistem u Crnoj Gori – Perspektiva razvoja unutarpartijske demokratije* (Centar za monitoring i Istraživanje CeMI, Podgorica, 2015) 91.

³³ Az önkormányzati és a népképviselők megválasztásáról szóló törvény 39a. szakasz 1. és 2. bekezdés (14/47).

³⁴ Az önkormányzati és a népképviselők megválasztásáról szóló törvény 43. szakasz (14/47).

külön lehetőséget biztosít arra, hogy a szavazatok 0,35%-nak a megszerzése mellett is egy mandátummal rendelkezhet.³⁵

2016. október 16-án a 81 parlamenti helyért tizenhét lista (párt vagy párt-szövetség) versenyzett, amelyből kilenc jutott be a parlamentbe (2012-ben tizenhárom induló, nyolc bejutó). A 2012-es előrehozott³⁶ és az azt megelőző – tulajdonképpen 1990-től – választásokhoz hasonlóan, első helyen az európai integrációt és NATO-csatlakozást szorgalmazó és támogató balközép párt, a Szocialisták Demokratikus Pártja (SZDP) által a Liberális Párttal³⁷ közösen indított lista végzett 36 mandátummal (2012-ben 39). Az orosz- és szerbbarát Demokratikus Front néven induló szövetség, amely 2012-ben azzal a céllal jött létre, hogy megdöntse az SZDP és Milo Đukanović „egyeduralmát”, 18 mandátummal (2012-ben 20) a második legerősebb parlamentbe jutó lett. A balközép Szocialista Néppárt (SZNP) eltérően a korábbi választáson való részvételtől, nem egyedül, hanem a Kulcs nevű lista tagjaként indult, mely formáció kilenc mandátumot szerzett (2012-ben az SZNP önállóan nyert kilenc mandátumot). Az SZNP-ből 2015-ben kiváló centrista Demokratikus Montenegró nyolc hellyel fog rendelkezni a törvényhozásban. A 2012-ben alakult, társadalmi-gazdasági ügyeket előtérbe helyező Pozitív Montenegró a kezdeti sikereket követően (2012-ben hét mandátum) ez alkalommal nem szerzett parlamenti helyet, melynek következtében vélhetően a jövőben megszűnik vagy átalakul a párt. A 2012-es választásokig hagyományosan az SZDP-vel közös listán induló Szociáldemokrata Párt (SZP) korábbi szövetségese nélkül négy mandátumot szerzett. A viszony a két párt között a 2015-ös helyhatósági választások,³⁸ majd a 2016. január 27-i kormány elleni bizalmi szavazás során éleződött ki, amikor az SZP a kormány ellen szavazott.³⁹ Ezt megelőzően is volt arra példa, hogy a párt élesen bírálta a kormány igazságügyi reformhoz kapcsolódó tevékenységét, valamint a média szabadságá-

³⁵ Az önkormányzati és a népképviselők megválasztásáról szóló törvény 94. szakasz 1. és 2. bekezdés (14/47).

³⁶ Az előrehozott választások szükségességét a kormányzó párt-szövetség azzal indokolta, hogy 2012. június 29-én megkezdődtek az európai uniós csatlakozási tárgyalások Montenegróval, melyek lefolytatásához négyéves stabil felhatalmazásra van szüksége a kormánynak.

³⁷ A Liberális Párt 2004-ben alakult, a Montenegrói Liberális Szövetségben bekövetkezett szakadást követően. A párt a 2012-es választásokon is együtt indult az SZDP-vel. Akkor és most is egy parlamenti mandátumot nyertek. Választási programjában a NATO- és EU-integráció csatlakozásának támogatása, valamint a marihuána dekriminalizálása, a prostitúció legalizálása és az LGBT-jogokért való sikraszállás állt.

³⁸ Az ellenzék polgármesterjelöltjét támogatta a párt.

³⁹ Ennek ellenére az SZDP az ellenzék egy részének (SZDP, URA, Demos, Pozitív Montenegró) kormányzatba való beemelésével, miniszteri, illetve közigazgatási tisztségeikért cserébe megkapta a parlament bizalmát a további kormányzathoz. A bizalmi szavazás győztese egyértelműen az SZDP lett, hiszen amellett, hogy megtartotta a kormányzaton belüli vezető szerepét, az ellenzékét is sikeresen megosztotta.

nak állapotát. Az SZP-ből 2015-ben kiváló Szociáldemokraták, akik továbbra is az SZDP partnereként politizálnak tovább, két mandátumot nyertek.

2. táblázat: A 2012-es és 2016-os parlamenti választások eredményeinek összehasonlítása⁴⁰

Párt	2012 mandátum	2016 mandátum	%	Szavazatszám
Szocialisták Demokratikus Pártja – Liberális Párt	39	36	41,41	158 490
Demokratikus Front	20	18	20,32	77 784
Kulcs – Nagykoalíció (Demos ⁴¹ –SZNP–URA ⁴²)	–	9	11,05	42 295
Szocialista Néppárt	9	–	–	–
Demokraták – Demokratikus Montenegró	–	8	10,01	38 327
Pozitív Montenegró	7	–	–	–
Szociáldemokrata Párt	–	4	5,23	20 011
Szociáldemokraták	–	2	3,26	12 472
Bosnyák Párt	3	2	3,16	12 089
Albánok határozottan (Forca ⁴³ –DUA ⁴⁴ –AA ⁴⁵)	1	1	1,27	4 854
Albán Koalíció	1	–	–	–
Horvát Polgári Kezdeményezés	1	1	0,47	1 802
Összesen	81	81	96,18	368 124

⁴⁰ A táblázatban a pártok hagyományos neveit használom, nem pedig az indulólisták neveit, ahogyan a DIK honlapján szerepelnek. A választáson mandátumot nem nyert pártokat, a rájuk leadott szavazatok számát és annak százalékarányát nem tüntettem fel.

⁴¹ A Demokratikus Szövetség 2015-ben vált ki a Demokratikus Frontból, konzervatív-liberális eszméket vall.

⁴² Egyesült Reform Akció pártot 2015-ben balközép eszmék mentén alapították.

⁴³ A Forca – Új Demokratikus Erő a 2012-es parlamenti választáson az Egységért nevű koalícióban a Perspektíva Albán Koalícióval és a Polgári Kezdeményezéssel közösen indult, mely formáció akkor egy mandátumot szerzett.

⁴⁴ DUA – Albán Demokratikus Unió a 2012-es választáson egyedül indult, mandátumot nem szerzett.

⁴⁵ AA – Albán Alternatíva a 2012-es parlamenti választáson a Montenegrói Demokratikus Ligával és a Demokrata Párttal közösen indult az Albán Koalíció elnevezésű listán és szerzett egy mandátumot.

A nemzeti közösségeket képviselő pártok közül a Bosnyák Párt kettő (2012-ben három), az Albánok határozottan formáció (2012-ben eltérő felállásban egy) és a Horvát Polgári Kezdeményezés pedig egy-egy mandátumot szerzett.

3.2. Kormányalakítás

A montenegrói parlament 2016. november 7-én tartotta alakuló ülését. Elnökévé az ellenzéki pártok távolmaradása mellett november 24-én a Szociáldemokraták elnökét, Ivan Brajovićot választotta meg. Brajović közlekedési mérnök, aki az előző parlamenti ciklusban közlekedési és tengerészeti miniszter volt.⁴⁶

Filip Vujanović államfő a választásokon mandátumot szerzett pártokkal folytatott megbeszéléseit követően az SZDP alelnökét és kormányfőjelöltjét, Dusko Marković jogászt, korábbi igazságügyi minisztert, miniszterelnök-helyettest kérte fel kormányalakításra.⁴⁷ A párt, miután megállapodásra jutott a Szociáldemokratákkal, valamint a mérleg nyelvét jelentő nemzeti közösségek pártjaival, november 28-án megalakította az új kormányt. Az SZDP-LP, a Szociáldemokraták, a Bosnyák Párt, a Horvát Polgári Kezdeményezés és az Albánok Határozottan összefogásával megalakult testület 42 fős parlamenti támogatottsággal rendelkezik.

Az újonnan megválasztott kormányfő exorzéjában az ország függetlenségének kikiáltását követően ezt a választást jelölte meg a legfontosabbnak, továbbá utalt a tízéves függetlenség és az ezeréves államiság jelentőségére is. Felszólalása tükrében elmondható, hogy az újonnan megalakult 21 tagú kormány a kontinuitás kormánya lesz, hiszen első számú külpolitikai prioritásként és stratégiai célként továbbra is az európai és az euró-atlanti integráció folytatása szerepelnek. A miniszterelnök a külpolitikai célok közé sorolta még a szomszédos államokkal, az Európai Unióval, az Egyesült Államokkal, valamint a Kínával való együttműködés fokozását. Oroszországot Montenegró történelmi szövetségesnek nevezte, akivel arra törekszenek majd, hogy tisztázzák a kialakult félreértéseket.

A belpolitika vonatkozásában továbbra is kiemelt prioritást élvez a korrupció és a szervezett bűnözés elleni harc, valamint a jogállamiság erősítése. A miniszterelnök hangsúlyozta a makroökonómiai stabilitás, a gazdasági növekedés ösztönzésének, a költségvetési hiány és a munkanélküliség csökkentésének, a külföldi befektetők országba vonzásának (nem csupán a tőke, de speciális tudás és tapasztalat helybehozását is kiemelte), a folyamatos minőségi infrastruktúrafejlesztésnek (a turizmusban, a mezőgazdaságban, az energetikában

⁴⁶ Ld. www.skupstina.me/index.php/me/skupstina/predsjednik/biografija

⁴⁷ Nem első alkalommal vagyunk szemtanúi Milo Đjukanović SZDP pártelnök visszavonulásának. 2006-ban, 2010-ben is visszavonult, majd visszatért a politikába. Harmadik visszavonulásának hátterében nem kizárt, hogy a jövőre esedékes köztársaságielnök-választás áll, ahol ő lehet az egyik esélyes jelölt.

és a feldolgozóiparban) a fontosságát. Az oktatás, az egészségügy, a nyugdíjrendszer és a közigazgatás reformjára is ígéretet tett. A kulturális javak megőrzését, továbbá a sporttal kapcsolatban egy négy évre szóló nemzeti stratégia megalkotását is prioritásként határozta meg az új kormányfő.⁴⁸

4.1. Választások Macedóniában

A macedón többpártrendszer 1990-es bevezetése óta az ideje volt a nyolcadik, a függetlenség deklarálása óta pedig a hetedik köztársasági szintű választás.⁴⁹

A 2016. december 11-i választások alkalmával 1 784 416 választópolgár rendelkezett szavazati joggal, melyből 1 191 852 vett részt a választáson és adott le 1 153 984 érvényes szavazatot. A választási részvétel aránya 66,79%-os volt, magasabb, mint a 2012-es 62,96%. Az érvénytelen szavazatok száma 37 870.⁵⁰

Macedóniában a parlamenti képviselők megválasztása arányos választási rendszerben,⁵¹ egy fordulóban történik. Minden párt (szövetség) egyetlen zárt lista indítására jogosult, amelyen – hasonlóan a szerb mintához – minden harmadik jelölt közül (első három hely, második három hely és így a lista végéig) legalább egynek ahhoz a nemhez tartozónak kell lennie, amely kevésbé képviselt a listán.⁵² A választásokon való induláshoz a pártok vonatkozásában nem rögzít feltételeket a választási törvény, polgárok csoportja esetében azonban ezer választásra jogosult támogatását írja elő választókerületenként.⁵³

Az ország területét a 2002-es választásokat megelőzően hat, megközelítőleg azonos választásra jogosulttal rendelkező választókerületre osztották fel. Minden egyes választókerületben húsz a kiosztható mandátumok száma.⁵⁴ Az összesen 123 fős macedón parlament⁵⁵ további három tagját 2011 óta a külföldön/diaszpórában élő macedónok választják az erre a célra kialakított – ekkor még három – választókerületben (Európa és Afrika; Észak- és Dél-Amerika; Ausztrália és Ázsia).⁵⁶ A 2015. június 2-án megkötött Przinói Megál-

⁴⁸ Ld. www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2016&mm=11&dd=28&nav_category=167&nav_id=1204253

⁴⁹ 1990, 1994, 1998, 2002, 2006, 2008, 2011, 2014, 2016 (a szerző egyéni gyűjtése).

⁵⁰ Ld. rezultati.sec.mk/Parliamentary/Results

⁵¹ SZABÓ (15. lj.) 64.

⁵² Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság választási kódexe: 64. szakasz 5. bekezdés.

⁵³ Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság választási kódexe: 61. szakasz 1. bekezdés.

⁵⁴ Dardan BERISHA: „The Politics of Electoral System in the Former Yugoslav Republic of Macedonia” *Indiana Journal of Constitutional Design* 2016/2. 1.

⁵⁵ A macedón alkotmány 62. szakasza 120 és 140 közötti létszámban rögzíti a parlament képviselők lehetséges számát.

⁵⁶ Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság választási kódexe: 4. szakasz 2. bekezdés.

lapodásban előírt választási reformot követően egy „választókerületben” osztják ki a diaszpóra mandátumait. A mandátumok elosztásánál a D’Hondt-formulát használják, a parlamentbe való bejutáshoz pedig a 2002-es 5%-os küszöb eltörlését követően, természetes küszöböt alkalmaznak.⁵⁷ A választási eredményeket minden kerületben külön-külön állapítják meg, a pártok a mandátumokat a listákra leadott szavazatok arányában nyerik el. A diaszpórában egy képviselői mandátum elnyerésének feltétele, hogy a lista elnyerje azt a legkisebb szavazatszámot, amely az előző választásokon a hat választókerület egyikében mandátumot eredményezett. A második és harmadik képviselői helyhez pedig arányaiban kétszer, illetve háromszor annyi szavazat szükséges.⁵⁸

2016. december 11-én a 123 parlamenti helyért tizenegy lista (párt vagy pártszövetség) versenyzett, amelyből hat jutott be a parlamentbe (2014-ben tizennégy induló, hat bejutó). A 2014-es előrehozott választásokhoz hasonlóan, első helyen a jobbközép irányultságú európai integrációt és NATO csatlakozást szorgalmazó Belső Macedón Forradalmi Szervezet – Macedón Nemzeti Egység Demokratikus Pártja (VMRO-DPNME)⁵⁹ által indított lista végzett 51 mandátummal (2014-ben 61). Az egykori macedón Kommunista Szövetség utódpartíi blokkjának – a Reformszövetség melletti – tagja⁶⁰ a balközép Macedón Szociáldemokrata Szövetség (SZDSZM) 49 mandátummal (2014-ben 34) a második legerősebb parlamentbe jutó lett.⁶¹ A két hagyományosan első helyen végző „nagy nemzeti” pártot az albán nemzeti közösség által létrehozott és vezetett pártok követik a mandátumelosztásban. A legerősebb albán balközép formáció a Demokratikus Unió az Integrációért (DUI)⁶² 10 mandátumot (2014-ben 19), a két újonc, a Besa öt, az Albánok Szövetsége pedig három mandátumot⁶³ szerzett. Az Albánok Demokratikus Pártja, a korábbi legnagyobb albán ellenzéki párt most csupán két mandátumot⁶⁴ nyert (2014-ben hét).

⁵⁷ BERISHA (47. l.) 9.

⁵⁸ The Republic of Macedonia’s Parliamentary Elections Handbook. Konrad Adenauer Stiftung; Institute for Democracy. Office in Macedonia, 2016, Skopje.

⁵⁹ A koalíció 1998–2002 és 2006–2016 között volt kormányzó erő Macedóniában. Jelenleg az alábbiak szerint szerzett mandátumot a választókerületekben: I. 8; II. 9; III. 11; IV. 10; V. 9; VI. 4; VII. 0.

⁶⁰ JUHÁSZ (2. l.) 209.

⁶¹ A koalíció 1990–1998 és 2002–2006 között volt kormányzó erő Macedóniában. Jelenleg az alábbiak szerint szerzett mandátumot a választókerületekben: I. 10; II. 8; III. 9; IV. 10; V. 9; VI. 3; VII. 0.

⁶² A párt a 2002-es megalakulása óta folyamatosan kormányon van. 2002–2006 között a SZDSZM, ezt követően pedig a VMRO-DPNME koalíciós partnereként képviselte a Macedóniában élő albánok egy részének érdekeit. A párt a következő választókerületekben szerzett mandátumot: I. 1; II. 2; V. 1; VI. 6.

⁶³ A párt a következő választókerületekben szerzett mandátumot: V. 1; VI. 2.

⁶⁴ A párt a következő választókerületekben szerzett mandátumot: VI. 2.

3. táblázat: A 2014-es és 2016-os parlamenti választások eredményeinek összehasonlítása⁶⁵

Párt	2014 mandátum	2016 mandátum	%	Szavazatszám
Belső Macedón Forradalmi Szervezet – Macedón Nemzeti Egység Demokratikus Pártja	61	51	38,14	454 577
Macedón Szociáldemokrata Szövetség	34	49	36,66	436 981
Demokratikus Unió az Integrációért	19	10	7,28	86 796
Besa Mozgalom ⁶⁶	–	5	4,86	57 868
Albánok Szövetsége	–	3	2,95	35 121
Albánok Demokratikus Pártja	7	2	2,60	30 964
Nemzeti Demokratikus Újjászületés	1	–	–	–
Macedón Polgári Opció	1	–	–	–
Összesen	123⁶⁷	120	92,49	1 102 307

4.2. Kormányalakítás

A választásokat követően a képviselők mandátumának hitelesítésével 2016. december 30-án megtartotta alakuló ülését a macedón parlament, a tanulmány kéziratának lezárásáig azonban sem a házelnök megválasztására, sem pedig a kormány megalakításra nem került sor. A parlamenti képviselők mandátumának hitelesítését követően január 9-én Ivanov államelnök először a legtöbb mandátumot⁶⁸ szerzett párt, a VMRO–DPMNE vezetőjét Nikola Gruevszkit kérte fel kormányalakításra. Mivel a macedón alkotmányban előírt 20 napos⁶⁹ határidőn belül a pártelnök nem tudta biztosítani a kormányalakításhoz szükséges mandátumszámot, egyértelmű alkotmányos rendelkezés hiányában a köztársasági elnök úgy döntött, hogy annak a pártnak ad kormányalakítási megbízást, amely a 61 fős többség biztosításán túl, garantálni tudja az ország egységének megtartását is. A korábbi, hagyományos-

⁶⁵ A táblázatban a pártok hagyományos neveit használom, nem pedig az induló listák neveit, ahogyan a DIK honlapján szerepelnek. A választáson mandátumot nem nyert pártokat, a rájuk leadott szavazatok számát és annak százalékarányát nem tüntettem fel.

⁶⁶ A 2015 márciusában albán értelmiségiek által alapított párt azzal indokolta létrejöttét, hogy a létező albán érdekképviseleti szervek képtelenek érdemben érvényesíteni a macedón albánok érdekeit. A párt a következő választókerületekben szerzett mandátumot: I. 1; II. 1; VI. 3.

⁶⁷ Kiosztásra kerültek a diaszpórában megszerezhető mandátumok, ekkor még három kerületben.

⁶⁸ A december 25-én a VI. választókerületben található Tearce nevű kisváros egyik választókerületében megismételt választásokat követően nem változott meg a mandátumok eloszlása, igaz csupán néhány szavazaton múlt, hogy a két nagy párt nem azonos mandátumszámmal zárta a választásokat.

⁶⁹ Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság Alkotmánya: 90. szakasz.

nak számító albán koalíciós partnerrel, a DUI-val, illetve a többi parlamenti mandátumot nyert albán párttal⁷⁰ való közös megegyezést jelentős mértékben nehezítette, hogy január 7-én e pártok által létrehozott Albán Platform Közös Nyilatkozatba⁷¹ foglalta össze azokat a feltételeket, amelyek kormányprogramba emelése nélkül nem hajlandó az együttműködésre. Az albán pártokkal (DUI, Besa, Albánok Szövetsége) folytatott hosszas tárgyalásokat és megegyezést követően, Zaev SZDSZM pártelnök és miniszterelnök-jelölt február 27-én 67 támogató aláírást tartalmazó dokumentumot nyújtott át az államfőnek. Az államfő március 1-jén ismertetett döntése értelmében nem volt hajlandó kormányalakítási megbízást adni az SZDSZM elnökének, mivel az egy olyan dokumentum alapján tárgyalt az albán pártokkal, amelyet szerinte egy külföldi államban készítettek elő és írtak alá. Az államfő egyúttal azzal is megvádolta Zaevet, hogy veszélyezteti az állam területi egységét és függetlenségét.⁷² Az Európai Unió kül- és biztonságpolitikai főképviselője, Frederica Mogherini március 2-i szkopjei látogatása során sikertelenül arra kérte a macedón elnököt, hogy bírálja felül döntését és adjon kormányalakítási mandátumot a többséggel rendelkező szociáldemokrata párt vezetőjének.⁷³ Március 6-án az elnök levélben fordult az Európai Tanácshoz és annak elnökéhez, a NATO főtitkárához, valamint Macedónia két stratégiai partnerének az Egyesült Államoknak és Törökországnak az elnökéhez. A levél felhívta a címzettek figyelmét a „Tirana Platformban” rejlő és az azzal való együttműködés belpolitikai veszélyeire és egyúttal a választások után született dokumentum diszkriminatív voltára való tekintettel, a válság megoldása érdekében annak elítélését kérte tőlük.⁷⁴ Az elnök kifejtette, hogy a tisztségéből kifolyólag nem tud olyan formációnak kormányalakítási mandátumot adni, amely veszélyt jelent az ország egységére, szuverenitására és függetlenségére.

Március 10-én az SZDSZM székházában Zaev pártelnök sajtótájékoztató keretében – egyelőre mandátumalakítási megbízás hiányában – mutatta be „az új reform-

⁷⁰ A DUI mellett a Besa és az Albánok Szövetsége maradt végül a Platform tagja, az Albánok Demokratikus Pártja is aláírta a Nyilatkozatot, de a megalakulását követően végül a Platformból való kilépés mellett döntött.

⁷¹ A Közös Nyilatkozat hét pontból áll: Az Ohridi Keret Megállapodásnak és az Alkotmányban foglaltaknak megfelelő teljes egyenjogúság (az albánság államalkotó nemzetként való elismerése, teljes nyelvi egyenjogúság, az állami szimbólumoknak tükrözniük kell Macedónia multietnikus jellegét); Gazdasági egyenjogúság és arányos régiófejlesztés; A jogállamiság erősítése; A bizalom szellemének erősítése a jó etnikumközi viszonyok működése érdekében; A névvita megoldása az európai értékekkel és a nemzetközi jogi normákkal összhangban; Jósomszédi kapcsolatok; Gyors EU és NATO integráció (Joint Statement of the Albanian Political Parties in the Republic of Macedonia).

⁷² President announces he will not give Government Mandate to Opposition Leader (OSCE Mission to Skopje, Spot report, 2 Marc 2017).

⁷³ Johannes Hahn az EU szomszédság- és bővítéspolitikájáért felelős biztosa is hasonló üzenetet fogalmazott meg március 21-i szkopjei látogatása során.

⁷⁴ Ld. president.mk/en/media-centre/press-releases/4361.html

kormány programjának” nevezett politikai dokumentumot.⁷⁵ A tájékoztató során a pártelnök kiemelte, hogy a program összhangban áll az alkotmánnyal és nem veszélyezteti az állam unitárius keretét. Az albán koalíciós pártoktól a program támogatását, az államfőtől pedig kormányalakítási megbízást kért a pártelnök.

Március 27-én a macedón parlament tovább folytatta korábban félbeszakadt alakuló ülését, ahol az SZDSZM, a DUI és az Albánok Szövetsége a házelnöki tisztségre együttesen Talat Xhaferit a DUI politikusát jelölte. A jelölt megválasztására a jelentős számú felszólalások miatt március 31-ig nem került sor. Mivel a parlament március 5-ig nem alakult meg és nem választotta meg a házelnököt, elmulasztotta a március 6-i utolsó törvényes időpontot a helyi önkormányzati választások legkésőbb május 14-ig történő kiírására. A házelnök mielőbbi megválasztása ezzel összefüggésben azért is indokolt, mert módosítani kell az önkormányzati törvényt annak érdekében, hogy a polgármesterek mandátumának májusi lejártával ne fokozódjon tovább a belpolitikai bizonytalanság. A helyzet mielőbbi rendezése érdekében Donald Tusk, az Európai Tanács újraválasztott elnöke április 3-án Szkopjéba látogatott.

5. Összegzés

A 90-es évek végére a koszovói válságot követően egyértelművé vált, hogy a Nyugat-Balkán külső, nemzetközi jelenlét és segítség nélkül nem stabilizálható. A Stabilizációs és Társulási Folyamat, majd az Európai Unió által megígért teljes jogú tagság perspektívája egészen napjainkig úgy tűnt, hogy amellet, hogy az államok belső etnikai feszültségeit, ha megoldani teljes mértékben nem is tudja, belső és külső viszonyainak normalizálására képesnek bizonyul. Most azt látjuk azonban, hogy az EU térségre vonatkozó bővítési politikájának alappilléreit képező regionális megbékélés, jószomszédi együttműködés, valamint gazdasági kormányzás, akkor, amikor a nemzetközi szervezet belső válsággal küzd, nem mutatkozik elég hatékonynak a régió kordában tartására. Habár mind a három tárgyalt állam politikai elitje többségének deklarált célja a teljes jogú uniós tagság elérése, számos olyan probléma köti gúzsba például Macedóniát, amit az elmúlt évtizedek során az állam nem tudott meghaladni. A Görögországgal fennálló és továbbra is megoldatlan névvita, vagy az albán nemzeti közösség helyzete olyan problémák, amelyek nem teszik lehetővé az ország ütemes fejlődését. Annak ellenére, hogy Macedóniának az Európai Tanács 2005-ben EU tagjelölti státust adott, 2009-ben pedig az Európai Bizottság első alka-

⁷⁵ A program főbb elemei: a gazdasági fejlődés elősegítése; a demokratikus viszonyok és a jogállamiság visszaállítása; a független és hatékony igazságszolgáltatás és törvény előtti egyenlőség biztosítása; a szabad és független médiaviszonyok megteremtése; a gyorsabb EU- és NATO-integráció; az állampolgároknak az állami intézményekkel folytatott kommunikációjának az elősegítése; a nyelvtörvénynek az alkotmánnyal összhangban történő módosítása; a szkopjei alapfokú bíróságon egy speciális osztály létrehozása a Különleges Ügyészi Hivatal által vizsgált ügyekben.

lommal javasolta a csatlakozási tárgyalások megkezdését az országgal,⁷⁶ azok megkezdésére eddig nem került sor. Habár az EU- és a NATO-tagság is az ország első számú stratégiai célja, amit a macedón politikai elit részéről, nemzeti hovatartozástól függetlenül, teljes értékű konszenzus ural, az elhúzódó válság tükrében nehéz bárminemű kijelentést tenni arra vonatkozóan, hogy mikorra stabilizálódik a helyzet, s hogy ezt követően Macedónia esetében marad e egyáltalán az átalakuló világrendben a korábbi haladási irány. Amennyiben az Egyesült Államok nem mutat különösebb érdeklődést a térség iránt, valamint nem sikerül hamarosan feloldani az EU-ra háruló belső feszültségeket, nincs rá garancia, hogy a térség államainak továbbra is vonzó marad az EU-s perspektíva. Különösképpen akkor, amikor az unió támogatása egyébként is csökkenő tendenciát mutat ezen államok lakosságának körében. A kialakuló vákuum betöltésére pedig az eddigi tapasztalatok alapján mind az orosz, mind pedig a török félnek egyaránt vannak ambíciói. Szerbia és Montenegró esetében elmondható, hogy mindkét ország EU-csatlakozási folyamata előrehaladott állapotban van, számos tárgyalási fejezet megnyitására került eddig sor. Ha azonban közelebbről a térségre tekintünk, azt látjuk, hogy míg Montenegróban a választásokat követően az ellenzék folyamatosan bojkottálja a parlament munkáját,⁷⁷ addig Szerbiának felerősödtek a konfliktusai Koszovóval, Bosznia-Hercegovinával, valamint Horvátországgal. E folyamatok már kevésbé illenek bele az eddig példásan képviselt jószomszédi kapcsolatok, regionális megbékélés, valamint jogállamiság narratívába. Nehezen értelmezhetőek e jelenségek még akkor is, ha látjuk, hogy Montenegróban az új kormány prioritásai változatlanok, továbbá tudjuk, hogy április 2-án Szerbiában államfőválasztást tartanak s, hogy a politikai kommunikációt ennek tükrében kell értelmeznünk. A fennálló helyzet egységes, gyors és határozott cselekvést igényelne, amire túl sok esély egyelőre nem mutatkozik, hiszen a hagyományosan a bővítés motorjának számító Németországban az idei esztendőben szövetségi, Franciaországban pedig elnökválasztást tartanak.

Kulcsszavak: Nyugat-Balkán, választások, parlament, Európai Unió, bővítéspolitiká

HORVÁTH LÁSZLÓ
területi elemző,

Külgazdasági és Külügyminisztérium,
Nyugat-Balkán Főosztály,
laszlohorvat_h@hotmail.com

⁷⁶ European Commission: The former Yugoslav Republic of Macedonia 2016 Report.

⁷⁷ A választások napját több ellentmondásos esemény is beárnyékolta. A kora reggeli órákban a montenegrói rendőrség húsz szerb állampolgárt állított elő azzal az indokkal, hogy államcsínyt (zavargások keltése és a parlament épületének elfoglalása) terveztek végrehajtani. Az ügy kapcsán a montenegrói kormány mielőbbi kivizsgálást kért az illetékes szervektől. A választások eredményének ismeretében a régi/új ellenzék választási visszaélésekre, valamint a közlés szabadságának korlátozására hivatkozva bejelentette, hogy nem hajlandó elismerni azokat, ennek demonstrálásához pedig a parlamenti ülésektől való távolmaradást választotta.

